

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми «Банківська справа»

на тему: Розвиток фінансової системи в умовах цифрової економіки

Здобувачки групи БС-01а-1 Щербакової Юлії Анатоліївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Юлія ЩЕРБАКОВА

Керівник к.е.н., доцент

_____ Надія ДЕХТЯР

Суми 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«_____» _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувачки групи БС-01а-1 інституту ННІ БІЕМ
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Щербакової Юлії Анатоліївни

Тема роботи: Розвиток фінансової системи в умовах цифрової економіки

Затверджено наказом по СумДУ №0580-VI від «24» травня 2024 р.

Термін здачі здобувачем завершеної роботи «27» травня 2024 р.

Вихідні дані до роботи: законодавчо-нормативні акти, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності тощо.

Зміст основної частини роботи: дослідити теоретичні основи розвитку фінансової системи в умовах цифрової економіки; проаналізувати стан та тенденції розвитку цифрової економіки в Україні; дослідити впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор України; оцінити виклики та можливості для фінансових установ в умовах цифровізації; розробити рекомендації щодо вдосконалення фінансової системи в умовах цифрової економіки.

Дата видачі завдання: «08» квітня 2024 р.

Керівник к.е.н., доцент _____

Надія ДЕХТЯР

Завдання прийнято до

виконання «08» квітня 2024 р. _____ Юлія ЩЕРБАКОВА

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
на тему: Розвиток фінансової системи в умовах цифрової економіки
Щербакової Юлії Анатоліївни

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 34 сторінках, з яких список використаних джерел із 24 найменувань. Робота містить 8 таблиць, 5 рисунків, а також 1 додаток.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи: впровадження цифрових технологій докорінно змінює механізми функціонування фінансових ринків, банківської системи та інших фінансових установ, що вимагає переосмислення традиційних підходів до управління фінансами.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження впливу цифрової економіки на розвиток фінансової системи та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення в умовах цифровізації.

Методи дослідження: аналіз і синтез для вивчення теоретичних основ розвитку фінансової системи та цифрової економіки; порівняльний аналіз для оцінки міжнародного досвіду впровадження цифрових технологій у фінансову систему; статистичний аналіз для дослідження стану та динаміки розвитку цифрової економіки в Україні; експертне оцінювання для визначення викликів та можливостей для фінансових установ в умовах цифровізації.

Основний результат роботи: в кваліфікаційній роботі було розкрито сутність та значення розвитку фінансової системи в умовах цифрової економіки та визначені фактори, що на неї впливають; проаналізовано вплив цифрової економіки на фінансову систему країни, зокрема фінансовий сектор; розроблено рекомендації щодо вдосконалення фінансової системи в умовах цифровізації.

Ключові слова: цифрова економіка, фінансова система, цифрові технології, цифровізація, інноваційні технології.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Теоретичні основи розвитку фінансової системи в умовах цифрової економіки	7
1.1 Поняття і структура фінансової системи.....	7
1.2 Основні тенденції розвитку цифрової економіки.....	10
2 Аналіз впливу цифрової економіки на фінансову систему України	17
2.1 Стан та динаміка розвитку цифрової економіки в Україні	17
2.2 Впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор України	20
2.3 Оцінка ефективності цифрових інновацій у фінансовій системі України	25
Висновки	34
Список використаних джерел	36
Додаток А	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження: у сучасному світі цифрова економіка стає важливим фактором розвитку всіх сфер суспільного життя, зокрема фінансової системи. Впровадження цифрових технологій докорінно змінює механізми функціонування фінансових ринків, банківської системи та інших фінансових установ, що вимагає переосмислення традиційних підходів до управління фінансами. Актуальність теми обумовлена необхідністю адаптації фінансової системи до умов цифрової економіки для забезпечення її стабільності, ефективності та конкурентоспроможності.

Цифрові технології, такі як штучний інтелект (ШІ), блокчейн, великі дані (Big Data) та Інтернет речей (IoT), мають потенціал трансформувати фінансову галузь. Наприклад, ШІ використовується для аналізу великих обсягів даних у режимі реального часу, що дозволяє банкам та іншим фінансовим установам краще розуміти потреби своїх клієнтів, оцінювати ризики та приймати більш обґрунтовані рішення. Такі технології також сприяють підвищенню рівня автоматизації операцій, що знижує витрати та підвищує швидкість обробки транзакцій.

Метою даної дипломної роботи є дослідження впливу цифрової економіки на розвиток фінансової системи та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення в умовах цифровізації.

Під час написання кваліфікаційної роботи були поставлені такі завдання дослідження:

- вивчити теоретичні основи розвитку фінансової системи в умовах цифрової економіки;
- проаналізувати стан та тенденції розвитку цифрової економіки в Україні;
- дослідити впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор України;
- оцінити виклики та можливості для фінансових установ в умовах цифровізації;

– розробити рекомендації щодо вдосконалення фінансової системи в умовах цифрової економіки.

Об’єкт дослідження є фінансова система України в умовах цифрової економіки.

Предмет дослідження є вплив цифрових технологій на розвиток фінансової системи України та шляхи її вдосконалення.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: аналіз і синтез для вивчення теоретичних основ розвитку фінансової системи та цифрової економіки; порівняльний аналіз для оцінки міжнародного досвіду впровадження цифрових технологій у фінансову систему; статистичний аналіз для дослідження стану та динаміки розвитку цифрової економіки в Україні; експертне оцінювання для визначення викликів та можливостей для фінансових установ в умовах цифровізації.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні звіти міжнародних організацій, нормативно-правові акти, а також матеріали з офіційних веб-сайтів фінансових установ та органів державного управління.

1 Теоретичні основи розвитку фінансової системи в умовах цифрової економіки

1.1 Поняття і структура фінансової системи

Фінансова система – це комплекс установ, таких як банки, страхові компанії та фондові біржі, які сприяють обміну коштами. Ці системи діють на різних рівнях, включаючи корпоративний, регіональний та глобальний. Основна мета – забезпечення обміну грошей між позичальниками, кредиторами та інвесторами для фінансування проектів, особистого споживання або виробничих інвестицій, а також для отримання прибутку від фінансових активів. Крім того, фінансова система включає набір правил і практик, які визначають, які проекти фінансувати, хто їх фінансує та умови угод.

Термін «система», походить від грецького слова, що означає «поєднання» або «утворення», і зазвичай розглядається як колекція конкретних компонентів, які взаємодіють між собою за певними закономірностями.

Фінансові системи держав можуть мати відмінну структуру, оскільки вони відображають існуючу модель економіки. Однак у всіх них спільна риса – наявність різноманітних фондів фінансових ресурсів, що відрізняються методами мобілізації та напрямками використання. На сьогоднішній день у світі існує понад 20 різних моделей фінансових систем окремих держав.

Для обґрунтування поняття «фінансова система», зупинимося на деяких її трактуваннях, що відображені в окремих наукових працях та мають важливе значення при дослідженні теоретичних аспектів даної категорії. Дані відображені в таблиці 1.1.

Слід відмітити, що Опарін В. М. розглядає фінансову систему як таку, що має внутрішньо-змістову якість і організаційну будову.

Науковці Грінчина М. В., Захожай В. Б. фінансову систему досліджують з позиції основних суб'єктів фінансових відносин: держави, підприємств і населення.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення сутності поняття «фінансова система»

[15]

Автори	Визначення
Опарін В. М.	За внутрішньою структурою фінансова система є сукупністю відносно відосблених взаємопов'язаних сфер і ланок, що відображають специфічні форми і методи фінансових відносин. За організаційною будовою фінансова система – це сукупність фінансових органів та інституцій, які управляють грошовими потоками
Грінчина М.В., Захожай В.Б.	Фінансова система визначається, з одного боку, як сукупність певних сфер фінансових відносин, з іншого – різних інститутів, що забезпечують фінансування, взаємодію сфер і процес управління ними
Безгубенко Л.	Фінансова система – це сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою ланок фінансових відносин, що виникають у різних сферах виробничої та невиробничої діяльності в процесі вартісного розподілу і перерозподілу ВВП та національного доходу з метою формування, розподілу та використання фінансових ресурсів (що здійснюється у фондовій та безфондовій формах при перевазі першої)
Стойко О.Я., Дема Д.І.	Фінансова система - це сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами різних сфер фінансових відносин і фінансових установ, за допомогою яких формуються, розподіляються і використовуються централізовані й децентралізовані фонди грошових коштів
Крупка М.І.	Фінансову систему можна розглядати як інфраструктуру різних фінансових інститутів, які здійснюють фінансові операції і одночасно є суб'єктами і об'єктами управління фінансами
Макконнелл К. і Брю С.	Фінансова система – це система, що включає федеральну резервну систему, до якої належить 12 національних федеральних банків, які є одночасно і центральними банками (інші країни, як правило, обмежуються одним таким банком). До цієї системи включено також комерційні та ощадні установи

Автор Безгубенко Л. конкретизує складові фінансових відносин, і вказує за яких обставин вони відбуваються та з якою метою вони відомі.

Стойко О. Я. та Дема Д. І. фінансову систему представляють через взаємодію сфер фінансових відносин та елементів фінансового апарату.

Досить широко розглядає фінансову систему Крупка М. І. Він ототожнює визначення фінансової системи з фінансовою інфраструктурою (кредитно-банківськими установами, страховими компаніями, податковою системою та ін.), яка обслуговує об'єктивно наявні грошово-економічні відносини, що виникають між різними господарюючими суб'єктами, ними і державою, населенням; формуванням, розподілом і використанням різних фінансових фондів відповідно з організаційно-правовим їх оформленням, які власне являють собою ні що інше, як фінансову систему.

Провідні зарубіжні фахівці Макконнелл К. і Брю С. визначають фінансову систему через ідентифікацію ключових структурних елементів її апарату.

Отже, фінансова система являє собою одну з найважливіших частин сьогодення, яка сприяє розвитку суспільства, комунікації та зросту добробуту. Без фінансової системи неможливе функціонування економіки, розвиток промисловості, примноження статків та фінансів як держави так і окремої людини.

Структура фінансової системи постійно змінюється. У країнах з перехідною економікою фінансові системи відрізняються тим, що деякі їхні компоненти все ще перебувають на етапі формування. Це стосується зокрема фінансового ринку, страхових фондів і страхового ринку, державного кредиту та місцевих фінансів. Слід відмітити, що в основу складових основу виділення цих сфер покладено рівень економічної системи: рівень мікроекономіки – фінанси суб'єктів господарювання; рівень макроекономіки – державні фінанси; рівень світового господарства – міжнародні фінанси; забезпечувальна сфера – фінансовий ринок (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Сфери фінансових відносин [15]

Фінансові ринки об'єднують позичальників, кредиторів та інвесторів, які укладають угоди про позики та інші операції. На цих ринках здійснюється торгівля економічними благами, такими як гроші в різних формах: готівка, кредити або акціонерний капітал, а також похідні інструменти, наприклад, товарні

ф'ючерси або опціони на акції. Ці фінансові інструменти базуються на показниках реальних або фінансових активів. Учасники фінансових ринків торгують ними відповідно до законів попиту та пропозиції.

Фінансові системи можуть бути чистими або реальними. Чисті поділяються на свої типи, а реальні – на відповідні сектори. Найбільш поширеними є світові, регіональні та національні фінансові системи. Світові поділяються на системи певних груп країн або централізовані міжнародні системи. Регіональні системи функціонують в певних регіонах світу. Національні системи поділяються за територіальним принципом, належністю до певної галузі або форми власності (приватна та інші).

В останні роки інформаційні технології відіграють значну роль у житті кожної людини, а тому безпосередньо пов'язані не лише з її особистим життям, а й з роботою, фінансовими розрахунками, безпекою тощо. Значний сплеск розвитку інформаційні технології відбулися під час пандемії COVID-19, під час якої більшість працівників виконували свою роботу окремо, і більшість підприємств були змушені змінити свої бізнес-процеси з урахуванням вимог часу.

1.2 Основні тенденції розвитку цифрової економіки

Цифрова економіка – це не окрема галузь, а віртуальне середовище, яке доповнює нашу реальність. Можна перефразувати це визначення ще простіше: цифрова економіка – це економіка віртуальних світів. У світлі загрозливих заяв Ілона Маска та Стівена Хокінга щодо «живих технологій» ідея технологічної свідомості звучить обнадійливо, місцями навіть доволі гуманістично [1].

Цифрова економіка в Україні зазнала значних трансформацій і розвитку, зокрема у відповідь як на внутрішні виклики, так і на геополітичний тиск. Центральним у цій трансформації є стратегічне впровадження цифрових державних послуг, які стали наріжним каменем національної стійкості та ефективності.

Переваги та недоліки цифрового банкінгу в Україні подані в таблиці 1.2.

Цифрова трансформація відкриває перед банками нові можливості, але водночас приносить нові технологічні ризики, які створюють проблеми з економічною безпекою банків і стабільністю фінансової системи. Ці ризики включають недоліки у впровадженні цифрових ініціатив, потребу у висококваліфікованому персоналі та обладнанні, а також значні витрати на ІТ.

Таблиця 1.2 – Переваги і недоліки цифрового банкінгу в Україні [13]

Переваги	Недоліки
<p><i>Для клієнтів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • доступ до банківських операцій в режимі 24/7, що дозволяє істотно заощадити час; • підвищення рівня секретності операцій в зв'язку з відсутністю втручання персоналу банку; • більш широкий асортимент інноваційних продуктів і послуг в порівнянні з традиційними банками; • економія на банківських комісіях; • більш високі процентні ставки за депозитами; • усунення географічних обмежень; • можливість контролювати свої витрати і доходи. <p><i>Для банківських установ:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • зростання продуктивності праці і підвищення якості роботи; • скорочення часу виведення нових банківських продуктів на ринок; • підвищення лояльності клієнтів і можливість установа швидкого зворотного зв'язку з клієнтами; • розширення клієнтської бази, особливо за рахунок появи молодих клієнтів; • поліпшення операційної діяльності та підвищення ефективності оперативного управління банком. 	<ul style="list-style-type: none"> • висока вартість цифрової трансформації; • застаріле законодавство; • відсутність досвіду і технологічних знань у членів правління і співробітників банку в фінтех-галузі; • відсутність у половини банків цифрових стратегій розвитку; • недовіра клієнтів до банківських установ; • необхідність забезпечення безпеки і конфіденційності; • залежність від технологій; • слабкий рівень інфраструктури ІКТ в ряді регіонів України; • високий рівень бідності населення; • для досягнення відчутного успіху зможе знадобитися деякий час. • можливість Інтернет-шахрайства; • скорочення робочих місць.

Управління банківськими ризиками, пов'язаними з цифровими технологіями, має бути спрямоване на забезпечення кібербезпеки та конфіденційності. Крім того, цифрові технології потребують висококваліфікованих фахівців, а також постійне оновлення обладнання та програмного забезпечення.

У банківських установ в середньому виділяються наступні частки ІТ-бюджету: 60,3 % йдуть на підтримку існуючої інфраструктури, 18,7 % – на розвиток нового програмного забезпечення, 14,1 % – на нову апаратну

інфраструктуру, 6,9 % – на стратегію, розвиток бізнес-процесів і планування. Згідно з агентством «Ернст енд Янг», середній ІТ-бюджет банку у 2019 році становив від 10 до 15 мільйонів гривень, що недостатньо для просування цифрової трансформації, особливо коли більше 60 % витрачається на підтримку існуючої ІТ-інфраструктури. Нещасливо, чинне законодавство не сприяє розвитку цифрового банкінгу, оскільки не враховує сучасні тенденції розвитку галузі ІТ. Наприклад, базовий Закон України «Про банки і банківську діяльність» не містить таких термінів, як «електронний банкінг», «цифровий банк», «Інтернет-банкінг» або «банківське обслуговування через Інтернет». Також створення «цифрового банку» (необанку) можливе лише на базі традиційного банку, оскільки відкриття та обслуговування рахунків є виключно банківською діяльністю та потребує ліцензії Національного банку України. Те ж саме стосується випуску платіжної картки, емітентом якої може бути лише банк.

З 2019 року український уряд під керівництвом Міністерства цифрової трансформації агресивно проводить цифровізацію. Ця ініціатива отримала значний поштовх із розробкою та широким впровадженням платформи Дія, державного додатку, який пропонує громадянам цифровий доступ до широкого спектру правових документів і послуг. На сьогодні «Дія» нараховує близько 18,3 млн користувачів, що охоплює близько 50 % населення України. Ця програма включає в себе все: від ідентифікаційних карток і паспортів до реєстрації транспортних засобів і страхових полісів, значно оптимізуючи державні процеси та взаємодію з громадськістю [22, 23].

Економічний внесок цього цифрового переходу помітний. У 2022 році сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) склав 7,35 млрд дол. США, або 4,5 % ВВП, в економіку України, у цьому секторі активно працюють близько 8200 компаній [24]. Стійкість цього сектору ілюструється його швидкою адаптацією під час триваючого конфлікту з Росією, де, незважаючи на такі серйозні виклики, як кібератаки та пошкодження інфраструктури, сектор не тільки вижив, але й продовжував процвітати та підтримувати економіку [20].

Освітні ініціативи, такі як Дія.Цифрова освіта, також мали вирішальне значення, спрямовані на підвищення цифрової грамотності серед населення,

таким чином забезпечуючи широке поширення та інклюзивність переваг цифровізації. До 2024 року проект планує навчити цифровій компетентності 6 мільйонів українців, що підкреслює прагнення уряду не лише розширювати цифрову інфраструктуру, але й надавати громадянам необхідні навички, щоб орієнтуватися в ній та користуватися нею [21].

Однак, незважаючи на ці досягнення, проблеми залишаються. Цифровий розрив зберігається, особливо серед літнього населення та в сільській місцевості, де доступ до Інтернету та цифрова грамотність нижчі. Ця нерівність створює значну перешкоду для повної реалізації цифрової економіки. Крім того, хоча сектор ІКТ процвітає, інші сектори відстають, що вимагає більш комплексного підходу до цифрової трансформації, яка охоплює всі сфери економіки [21].

Підсумовуючи, шлях України до потужної цифрової економіки відзначений значними досягненнями та постійними викликами. Успіх таких платформ, як Diia, і стратегічний фокус на цифровій освіті та стійкості інфраструктури ілюструють потужний фундаментальний підхід. Однак для справді інтегрованої цифрової економіки все ще потрібно вирішити ширші соціальні та інфраструктурні проблеми.

В останні роки інформаційні технології відіграють значну роль у житті кожної людини, а тому безпосередньо пов'язані не лише з її особистим життям, а й з роботою, фінансовими розрахунками, безпекою тощо. Значний сплеск розвитку інформаційні технології відбулися під час пандемії COVID-19, під час якої більшість працівників виконували свою роботу окремо, і більшість підприємств були змушені змінити свої бізнес-процеси з урахуванням вимог часу.

Саме під час пандемії найактуальнішими питаннями для всіх підприємств стали підвищення цифрових навичок персоналу та цифровізація бізнес-процесів.

Цифрова економіка, керована стрімким технологічним прогресом і глобальною взаємозв'язністю, змінює галузі, змінює поведінку споживачів і переосмислює параметри економічного розвитку. В цій роботі досліджується динамічний ландшафт цифрової економіки, висвітлюються основні тенденції, які формують її розвиток.

Однією з найважливіших трансформацій став розвиток електронної комерції та цифрових ринків. Такі компанії, як Amazon і Alibaba, зробили революцію в роздрібній торгівлі, пропонуючи споживачам неперевершену зручність і доступ до глобального ринку. Ця зміна стосується не лише купівлі та продажу товарів онлайн; це також включає оцифрування споживчого досвіду та інтеграцію ШІ для персоналізації покупок. Пандемія COVID-19 прискорила цю тенденцію, продемонструвавши життєво важливу роль цифрових рішень у часи кризи.

Трансформація роздрібною торгівлі через електронну комерцію та цифрові ринки є однією з найвпливовіших змін у цифровій економіці. Такі компанії, як Amazon і Alibaba, не тільки змінили наше уявлення про покупки, але й встановили нові стандарти для очікувань споживачів і бізнес-операцій. Ця зміна виходить за межі простих транзакційних аспектів купівлі та продажу товарів онлайн. Він охоплює ширшу цифровізацію споживчого досвіду, де кожна взаємодія адаптована до індивідуальних уподобань і поведінки покупця.

Інтеграція штучного інтелекту (AI) у ці платформи є прикладом цієї зміни. Алгоритми штучного інтелекту аналізують величезну кількість даних взаємодії споживачів, надаючи персоналізовані рекомендації, динамічне ціноутворення та прогнозу аналітику, яка передбачає потреби споживачів ще до того, як вони їх сформулюють. Цей рівень персоналізації покращує процес покупки, роблячи його більш захоплюючим і ефективним, що, у свою чергу, підвищує лояльність і збільшує продажі.

Крім того, пандемія COVID-19 зіграла вирішальну роль у прискоренні впровадження рішень для електронної комерції. Оскільки фізичні магазини закривалися та вживалися заходи соціального дистанціювання, споживачі та компанії звернулися до цифрових платформ, щоб продовжувати здійснювати покупки. Це не тільки підтримало роздрібні операції під час кризи, але й підкреслило надійність і стійкість цифрових бізнес-моделей перед обличчям безпрецедентних викликів.

Цифрові ринки зараз є важливим компонентом глобальної економіки, сприяючи безперервному потоку товарів і послуг через кордони. Вони

демократизували доступ до глобальних ринків для малих і середніх підприємств і започаткували нову еру конкуренції, де інновації, ефективність і задоволення клієнтів є першорядними. Еволюція електронної комерції, яка триває, ймовірно, продовжуватиме формувати економічний ландшафт, керуючись технологічним прогресом і зміною поведінки споживачів.

Паралельно із зростанням електронної комерції розвивалися цифрові платіжні системи, які сприяли безперервній транскордонній торгівлі. Мобільні гаманці, безконтактні платежі та криптовалюти замінюють традиційні готівкові операції, пропонуючи підвищену безпеку та зручність. Технологія блокчейн, зокрема, обіцяє децентралізовану структуру транзакцій, яка може ще більше порушити традиційні фінансові системи.

Завдяки цифровим технологіям змінюється і характер роботи. Розвиток інструментів для дистанційної роботи та економіки концертів започаткував нову еру роботи, у якій гнучкість і фріланс цінуються над традиційною роботою. Це має наслідки для трудового законодавства та систем соціального забезпечення, які повинні адаптуватися до дедалі мінливіших умов праці.

Великі дані та аналітика стали основою прийняття рішень у цифровій економіці. Компанії використовують величезні обсяги даних для прийняття рішень, адаптації послуг і оптимізації операцій. Інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання вивела аналітику даних на новий рівень, уможлививши прогнозу аналітику та складні інструменти прийняття рішень, які можуть передбачити поведінку споживачів і оптимізувати бізнес-процеси.

Штучний інтелект і автоматизація представляють ще один рубіж у цифровій економіці. ШІ підвищує ефективність і створює нові можливості для інновацій – від виробництва до послуг. У виробництві автоматизація підвищила продуктивність і зменшила людські помилки, тоді як у сфері послуг чат-боти та віртуальні помічники, керовані штучним інтелектом, обробляють взаємодію з клієнтами, часто без втручання людини.

Інтернет речей (IoT) підключає фізичні пристрої до Інтернету, перетворюючи збір даних і функціональність. У сфері охорони здоров'я пристрої IoT відстежують здоров'я пацієнтів у режимі реального часу; у сільському

господарстві вони оптимізують використання ресурсів на основі екологічних даних; а у виробництві вони прогнозують потреби в технічному обслуговуванні, щоб запобігти виходу обладнання з ладу. Цей взаємозв'язок не тільки підвищує ефективність, але й відкриває нові бізнес-моделі та джерела доходу.

Проте стрімке зростання цифрової економіки несе виклики, зокрема у сфері кібербезпеки та конфіденційності. Із зростанням цифрової взаємодії зростають ризики витоку даних і кібератак. Існує нагальна потреба в надійних заходах кібербезпеки та правилах конфіденційності для захисту конфіденційної інформації та підтримки довіри до цифрових систем [3].

Крім того, у цифровій економіці все частіше лунає заклик до стійкості. Через занепокоєння щодо впливу цифрових операцій на навколишнє середовище все більше уваги приділяється розробці екологічніших технологій і екологічних практик. Це включає енергоефективні центри обробки даних, екологічні обчислення та цифрові платформи, які сприяють екологічній відповідальності.

Отже, цифрова економіка – це не просто технологічна революція; це комплексна зміна, яка впливає на те, як ми купуємо, працюємо та взаємодіємо. Хоча він пропонує значні можливості для зростання та інновацій, він також створює виклики, які потребують ретельного управління. Майбутнє цифрової економіки залежатиме від нашої здатності використовувати її переваги, одночасно пом'якшуючи ризики, забезпечуючи стійкий та інклюзивний економічний ландшафт для прийдешніх поколінь [16].

2 Аналіз впливу цифрової економіки на фінансову систему України

2.1 Стан та динаміка розвитку цифрової економіки в Україні

Цифрова економіка в Україні стрімко розвивається завдяки сильному ІТ-сектору, прогресивній державній політиці та збільшенню інвестицій у технологічні стартапи. Незважаючи на серйозні виклики, зокрема політичну нестабільність та економічні коливання, країна продемонструвала тверду відданість використанню цифрових технологій для сприяння економічному зростанню та покращенню управління. Проведемо детальний огляд стану та динаміки розвитку цифрової економіки в Україні.

В першу чергу дане питання варто розділити на до 2022 року та після початку повномасштабного вторгнення російської федерації. Але також не варто забувати і про такий фактор і світову кризу котра відбулась в період Covid-19, але попри складні умови для введення бізнесу час пандемії дав ще один поштовх для розвитку і впровадження нових цифрових технології до економіки.

У зв'язку з повномасштабними військовими діями на території України, у сфері бізнесу виникли серйозні проблеми. Це включає втрату частини керівництва підприємств, які евакуювали свої сім'ї до різних географічних місць, обмежений доступ до документації та обладнання, неможливість фізичного відвідування банків, а також обмеження у здійсненні експортно-імпортних операцій та призупинення міжнародних контрактів.

Ці чинники, разом з іншими, створили передумови для фінансових викликів для банків, які довелося вирішувати шляхом впровадження віддаленого банківського обслуговування та індивідуального підходу до клієнтських запитів. Багато банків взяли на себе ризики, швидко впровадивши інноваційні рішення, які раніше планувалися на декілька років, тим самим зберегли клієнтський бізнес.

Це стало можливим завдяки активному впровадженню цифровизації банківської системи України Національним банком України та Міністерством цифрової трансформації ще до початку 2022 року. Це призвело до доступності онлайн-послуг світового рівня для банків та їх клієнтів. Найбільш ефективні

цифрові технології, що застосовуються у світовій фінансово-банківській сфері, представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Цифрові технології, що застосовуються у фінансово-банківській сфері [7]

№ з/п	Технологія	Характеристика
1	RegTech	технологія для виконання вимог регуляторів
2	Мобільні технології	мобільні програми для планшетів, телефонів та ноутбуків
3	Application Programming Interface	інтерфейс програмування додатку
4	Big Data	технологія Великих даних
5	Big Five	штучний інтелект, який замінює співробітників банку в найбільш ресурсомістких операціях
6	Internet of Things, IoT	інтернет речей, що використовується для збирання та аналізу інформації в банківській сфері
7	Machine Learning	роботизація та машинне навчання
8	Біометрія	використовується банками для ідентифікації клієнтів онлайн, як правило, за голосом та фотографії
9	Блокчейн	технологія розподіленого реєстру
10	Відкриті інтерфейси	надають доступ до ліцензійних програм

В Україні за останнє десятиріччя спостерігається плавна і закономірна цифрова еволюція. Банківська система поступово запроваджує цифровізацію своєї сфери, для клієнта вже стало звичним відмова банку від фізичного відділення, персоналізація, застосування чат-ботів для операцій з клієнтом. Цифровізація принесла значні переваги як для банківської системи України, так і для кожного банку та його клієнтам. Для банків – це перш за все зменшення фізичних відділень.

Таблиця 2.2 – Кількість банківських відділень з період 2008–2024 рр., станом на початок року [12]

Банки	2008	2011	2014	2017	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ощадбанк	6136	5996	5529	3648	2630	2327	1837	1602	1182	1182
ПриватБанк	2768	3182	3246	2240	2021	1928	1717	1497	1210	1132
Райффайзен банк	1186	967	828	510	503	496	396	392	350	332
Укрсиббанк	1005	731	578	378	300	284	272	251	233	223
Правекс Банк	561	438	261	97	50	45	45	45	43	40
Разом по банківській системі	21089	19449	19290	10316	8509	8002	7134	6685	5336	5138

В табл. 2.2 наведена динаміка кількості банківських відділень в цілому по системі та по п'яти банках з найбільшою розгалуженістю установ з початку 2008 по кінець 2023 року. Так, станом на початок 2008 року було відкрито 21089 банківських відділень. При цьому 11656 з них припадало на 5 банків. Станом на

початок 2024 року банківських установ по банківській системі скоротилось в 4 рази, їх налічується 5138 відділень. Найбільше зменшили свої відділення такі банки як Правекс Банк (в 14 разів), Ощадбанк (в 5 разів), Укрсиббанк (в 3,5 разів).

В Україні розвивається екосистема стартапів, яка підтримується різними інкубаторами, акселераторами та венчурними капіталістами. Українські стартапи, зокрема у сферах фінтехів, агротехів та кібербезпеки, отримали міжнародне визнання. Наприклад, такі компанії, як Grammarly і GitLab, які мають коріння в Україні, досягли глобального успіху, підкреслюючи потенціал країни як інноваційного центру.

Були докладені зусилля для покращення цифрової інфраструктури для підтримки зростання цифрової економіки. У той час як міські райони мають відносно високошвидкісний доступ до Інтернету, сільські райони все ще наздоганяють. Уряд разом із приватними партнерами працює над розширенням цифрового зв'язку, щоб покращити доступ до цифрових послуг по всій країні.

Україна визнає важливість виховання талантів для підтримки своєї цифрової економіки. Існують численні освітні ініціативи, спрямовані на підвищення цифрової грамотності та технічних навичок, як-от школи програмування та партнерства між університетами та технологічними компаніями. Ця увага до освіти є важливою для підтримки кваліфікованих спеціалістів, необхідних для технологічної економіки.

Основні виклики, з якими стикається цифрова економіка України, включають політичну нестабільність, корупцію та потребу в більш комплексній законодавчій базі для захисту цифрових прав і даних. Однак цифрова трансформація, що триває, відкриває значні можливості для економічного зростання та кращого управління. Оскільки Україна продовжує інтегрувати більше цифрових технологій у різні сектори, вона може спостерігати підвищення стійкості економіки та посилення демократичного процесу.

Цифрова економіка в Україні перебуває на вирішальному етапі, який може значно покращити економічні перспективи країни. Постійна увага до вдосконалення цифрової інфраструктури, створення сприятливого бізнес-середовища для технологічних компаній та інвестиції в людський капітал є

важливими для сталого зростання цифрової економіки. Оскільки Україна продовжує розвивати свої цифрові ініціативи, вона готова стати ключовим гравцем у глобальному цифровому ландшафті, особливо в європейському контексті.

2.2 Впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор України

Впровадження цифрових технологій у фінансовому секторі України знаменує собою трансформаційний період, що відображає ширшу тенденцію цифровізації, яка охоплює весь світ. Оскільки Україна інтегрує ці технології, вона не тільки наздоганяє світові стандарти, але й прокладає власний унікальний шлях, використовуючи свій потужний ІТ-сектор та інноваційні підходи для подолання локальних і міжнародних викликів.

Шлях України до цифрової фінансової трансформації серйозно розпочався з реформ, спрямованих на підвищення прозорості, ефективності та доступності фінансових послуг. Спільний поштовх уряду та приватного сектору до цифровізації був ключовим, зокрема у вдосконаленні традиційної банківської системи та створенні сприятливого середовища для фінтех-стартапів.

Одним із помітних досягнень у фінансовому секторі України є значне вдосконалення систем цифрових платежів. Зі значним зростанням проникнення смартфонів і доступу до Інтернету мобільний банкінг і платіжні послуги отримали широке впровадження. Сервіси, такі як Privat24 від ПриватБанку, провідний цифровий банківський сервіс в Україні, революціонізували спосіб виконання споживачами щоденних фінансових операцій, від простих завдань, таких як переказ грошей, до складніших, таких як обмін валюти та оплата комунальних послуг, і все це через мобільні пристрої.

Швидкий розвиток цифрових платіжних систем в Україні, зокрема через такі платформи, як Privat24 ПриватБанку, є прикладом значних змін у тому, як здійснюються фінансові операції в країні. Цей зсув значною мірою викликаний

збільшенням доступності смартфонів та Інтернету, що каталізує рух до більш цифрового банківського досвіду. Такі досягнення змінюють не лише поведінку споживачів, але й ширшу динаміку фінансового сектора.

Приват24, як провідний український цифровий банківський сервіс, стоїть в авангарді цієї трансформації. Він пропонує повний набір фінансових послуг, доступ до яких можна отримати безпосередньо зі смартфона, що включає все: від звичайних грошових переказів до більш складних операцій, таких як обмін іноземної валюти та оплата комунальних послуг. Цей рівень доступності та зручності встановив новий стандарт у країні, спонукаючи інші фінансові установи наслідувати їхній приклад і впроваджувати інновації.

Вплив цих цифрових послуг виходить за рамки простої зручності. Вони демократизують доступ до фінансових послуг, роблячи їх доступними для ширших верств населення. Раніше деякі фінансові операції були обмежені тими, хто міг фізично відвідати банк у робочий час. Тепер, завдяки таким сервісам, як Privat24, фінансові операції можна проводити в будь-який час і практично з будь-якого місця, долаючи перешкоди для фінансової доступності.

Цей цифровий зсув також відіграє вирішальну роль у оптимізації економічної діяльності та сприянні фінансовій прозорості. Цифрові транзакції за своєю природою легше відстежувати та перевіряти порівняно з готівковими транзакціями. Це може призвести до кращого моніторингу фінансових потоків і допоможе боротися з такими проблемами, як корупція та ухилення від сплати податків, які є серйозними проблемами в Україні.

Крім того, інтеграція передових технологій, таких як блокчейн, у ці цифрові платформи може ще більше підвищити безпеку та ефективність. Наприклад, властиві блокчейну характеристики – децентралізація, незмінність і прозорість – можна використовувати для захисту транзакцій і зменшення шахрайства, тим самим підвищуючи довіру споживачів до цифрових банківських систем.

Однак широке впровадження цифрових платіжних систем також приносить виклики, особливо в сферах кібербезпеки та цифрової грамотності. Оскільки все більше фінансової діяльності переміщується в Інтернет, ризик кіберзагроз неминуче зростає. Це вимагає надійних заходів кібербезпеки та постійного

оновлення для захисту конфіденційної фінансової інформації. Крім того, існує потреба в постійному навчанні щодо цифрових фінансів, щоб гарантувати, що всі користувачі, особливо ті, хто менш знайомий з цифровими технологіями, можуть використовувати ці послуги безпечно та ефективно.

Удосконалення цифрових платіжних систем, таких як Privat24, значно змінило фінансовий ландшафт в Україні, сприяючи зручності, інклюзивності та ефективності. У міру того, як Україна продовжує розвивати ці цифрові інфраструктури, вона готова ширше переосмислити свою фінансову екосистему, тісніше пристосовуючись до світових цифрових тенденцій і встановлюючи еталон для цифрових фінансових послуг у регіоні.

Але попри всі свої плюси Privat24 не є найкращим мобільним банком України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Рейтинг інтернет банків [6]

Банк	Можливість створення віртуальних карток	Можливість інвестування в українські цінні папери (ОВДП, облігації, акції)	Можливість підключення картки до APPLE PAY	Можливість підключення картки до ANDROID PAY	Оцінка клієнтів (APP STORE)	Оцінка клієнтів (PLAY MARKET)
Monobank	1	1	1	1	4.9	4.9
Приват 24	1	1	1	1	4.8	4.8
Sense Superapp	1	1	1	1	3.2	4.2
Raiffeisen online UA	1	1	1	1	4.7	4.2
Neobank для всіх	1	1	0	0	4.8	4.5

Враховуючи складні фінансові, соціально-економічні, політичні та епідеміологічні умови розвитку України як незалежної держави, подальша реалізація програм впровадження фінансових технологій у банківській сфері стає все більш актуальною. Доступність банківських послуг через інтернет-технології на сьогодні є ключовим напрямом розвитку як корпоративного сектору економіки, так і домогосподарств.

Для забезпечення ефективного функціонування фінтех-екосистеми, яка є важливою складовою конкурентоспроможності банківського бізнесу, необхідна

реалізація скоординованих заходів. Зокрема, потрібно дотримуватися збалансованого підходу у сфері державного регулювання ринку фінансових технологій. Подальша реалізація стратегії відкритого банкінгу сприятиме формуванню конкурентного банківського середовища та створенню платформи «банківського торгового центру». Важливим є також сприяння процесу кооперації банків і фінтех-компаній шляхом залучення аутсорсингу. Крім того, підвищення рівня фінансової інклюзії, яка базується на простоті і доступності подання інформації, маркетингових цифрових комунікаціях, впровадженні елементів штучного інтелекту, розвитку роботизованого консультування та машинного навчання у фінансовій сфері, є необхідним кроком для успішного розвитку фінтех-екосистеми.

Зростання фінтех-стартапів в Україні є ще одним важливим аспектом цифрової трансформації сектора. Завдяки інноваційному духу та підтримці урядової політики, ці стартапи не лише надають традиційні фінансові послуги через цифрові платформи, але й запроваджують абсолютно нові послуги, такі як однорангове кредитування, рішення на основі блокчейну та цифрові гаманці. Ці інновації демократизують фінансові послуги, роблячи їх доступнішими для широких верств населення, особливо в районах, які недостатньо забезпечені послугами.

Крім того, технологія блокчейн набула значного поширення у фінансовому ландшафті України. Відкритість уряду до блокчейну призвела до його застосування в різних сферах, включаючи потенціал для забезпечення безпеки виборів і підвищення прозорості державних послуг. У фінансовому секторі блокчейн досліджується на предмет його потенціалу для підвищення безпеки, зменшення шахрайства та підвищення ефективності фінансових операцій.

Роль нормативно-правової бази не можна недооцінювати в контексті цифрової трансформації (додаток А). Усвідомлюючи швидкі темпи технологічного прогресу, українські регуляторні органи були активними у створенні регуляторного середовища, яке може адаптуватися до нових технологій, одночасно забезпечуючи захист споживачів і фінансову стабільність. Запровадження регуляторних пісочниць, наприклад, дозволяє фінтех-компаніям

тестувати нові продукти та послуги в контрольованому середовищі, забезпечуючи інновації без шкоди для цілісності фінансової системи.

Таблиця 2.4 – Характеристика форм та інструментів підтримки та стимулювання впровадження цифрових технологій на підприємствах і в установах [13]

Форми підтримки	Інструменти стимулювання	Опис
Фінансові гранти	Державні субсидії	Надання фінансових ресурсів підприємствам для впровадження цифрових технологій
Податкові пільги	Зниження податків на придбання технологій	Стимулювання інвестицій у новітні технології через зменшення податкового тягара
Консультативна підтримка	Навчання та семінари	Надання експертної допомоги та організація освітніх заходів для зростання компетенцій
Технічна допомога	Впровадження інформаційних систем	Підтримка в розробці та впровадженні індивідуальних ІТ рішень для специфічних потреб
Інноваційні ваучери	Фінансування R&D проєктів	Фінансова підтримка дослідницьких та розробницьких проєктів для розробки нових технологій
Співфінансування проєктів	Кредитні лінії з пільговими умовами	Надання пільгових кредитів для фінансування технологічних інновацій.
Регуляторні заходи	Спрощення ліцензування та сертифікації	Вдосконалення законодавчої бази для спрощення введення нових технологій
Міжнародна технічна співпраця	Партнерства та обмін досвідом	Залучення міжнародного досвіду та партнерств для обміну знаннями та ресурсами

Проте повна реалізація потенціалу цифрових технологій у фінансовому секторі України залишається проблемою. Такі питання, як кібербезпека, конфіденційність даних і цифрова грамотність, продовжують створювати значні перешкоди. Кібербезпека, зокрема, є критичною проблемою, оскільки зростаюча цифровізація фінансових послуг також відкриває вразливість для кібератак. Забезпечення надійних заходів безпеки та навчання клієнтів цифровій безпеці є постійними потребами.

Крім того, у той час як міські центри в Україні можуть застосовувати різноманітні цифрові фінансові послуги, сільські та віддалені райони все ще відстають через обмежену цифрову інфраструктуру. Подолання цього цифрового

розриву має вирішальне значення для того, щоб переваги цифрових фінансових послуг рівномірно розподілялися між усім населенням.

Підсумовуючи, впровадження цифрових технологій у фінансовий сектор України відображає динамічну взаємодію між інноваціями та регулюванням. Оскільки цей сектор продовжує розвиватися, він, ймовірно, слугуватиме не лише наріжним каменем економічного зростання України, але й планом для інших країн щодо того, як інтегрувати цифрові технології в інклюзивний, інноваційний та безпечний спосіб. Шлях уперед включає постійну адаптацію та стратегічне планування, що забезпечує стійке зростання фінансового сектору та приносить користь усім українцям.

2.3 Оцінка ефективності цифрових інновацій у фінансовій системі України

На виконання завдань Стратегії Національного банку України, НБУ здійснив низку заходів для вдосконалення регулювання платіжного ринку. Зокрема, у відповідь на Закон України «Про платіжні послуги» від 1 серпня 2022 року, НБУ працював над впровадженням миттєвих платежів в Україні. Це має підвищити фінансову інклюзію та сприяти цифровізації, зменшуючи вартість безготівкових розрахунків і покращуючи клієнтський досвід.

Цифровізація кожного банку буде індивідуальною, але трансформація необхідна для впровадження інноваційних технологій. Орієнтація на фінансові технології забезпечує ефективність і конкурентоспроможність банків. Вплив окремих видів інноваційних технологій на ефективність банків систематизовано в таблиці 25.

Таблиця 2.5 – Характеристика окремих видів інноваційних технологій у діяльності банків [4]

Технологія	Призначення	Канали впливу	Переваги	Недоліки
Штучний інтелект	Моделювання банківських послуг	Персоналізація послуг	Швидкість обробки запитів	Зменшення живого спілкування
Блокчейн	Децентралізовані онлайн-сервіси	Підвищення ефективності	Прискорення процесів	Потреба в регулюванні
Біометрична ідентифікація	Розпізнавання клієнтів за біометричними параметрами	Побудова психологічного профілю	Єдина система ідентифікації	Потреба у захисті даних
Віртуальна реальність	Багатогранний клієнтський досвід	Підвищення задоволення	Симуляція складних клієнтських ситуацій	Низький рівень технологічного розвитку
Мобільні технології	Віддалений доступ до послуг	Підвищення доступності	Посилення персоналізації	Необхідність освоєння сучасних технологій

Цифрова трансформація банків сприяє зростанню безготівкових розрахунків. За останні два роки, за даними НБУ, 9 з 10 операцій були безготівковими, що складає приблизно 89,7% від загальної кількості операцій з використанням платіжних карток. Впровадження інноваційних технологій збільшило обсяг безготівкових операцій.

Показники динаміки кількості безготівкових операцій, здійснених банками України за 2019-2023 рр. наведено на рис. 2.1.

Кількість безготівкових операцій за період 2019-2023 рр. мала тенденцію до зростання і в цілому за період аналізу зросла на 704 млн. шт. Позитивною тенденцією є також зменшення операцій з готівкою. Так, якщо у 2019 році кількість операцій становила 890 млн, то на кінець 2023 р. обсяг операцій знизився до 345 млн. Це засвідчує зростання популярності у фізичних осіб безготівкових операцій, та їх перехід від оплати готівкою до розрахунків за безготівковими операціями.

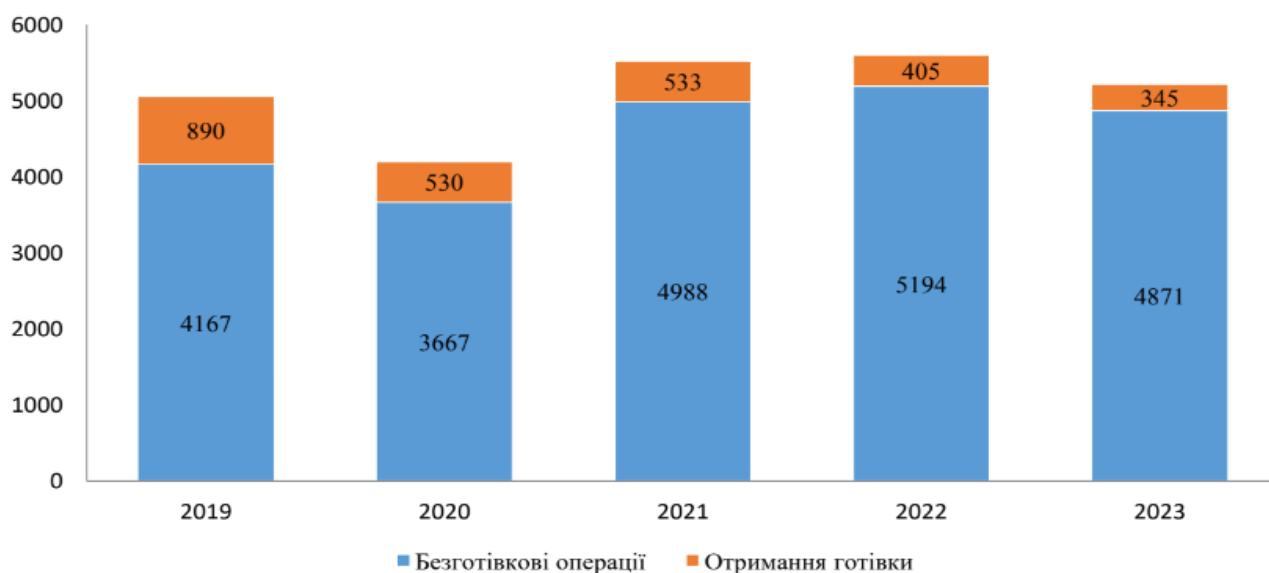

Рисунок 2.1 – Кількість банківських операцій, здійснених з використанням платіжних карток за 2019-2023 рр. [12]

Кількість операцій з використанням платіжних карток, випущених вітчизняними банками та фінансовими установами у 2023 р. становила 7 912,5 млн, на загальну суму – 6 140,8 млрд грн. При цьому в Україні здійснено 91,9 % від загальної кількості та 90,4 % від суми всіх операцій з картками.

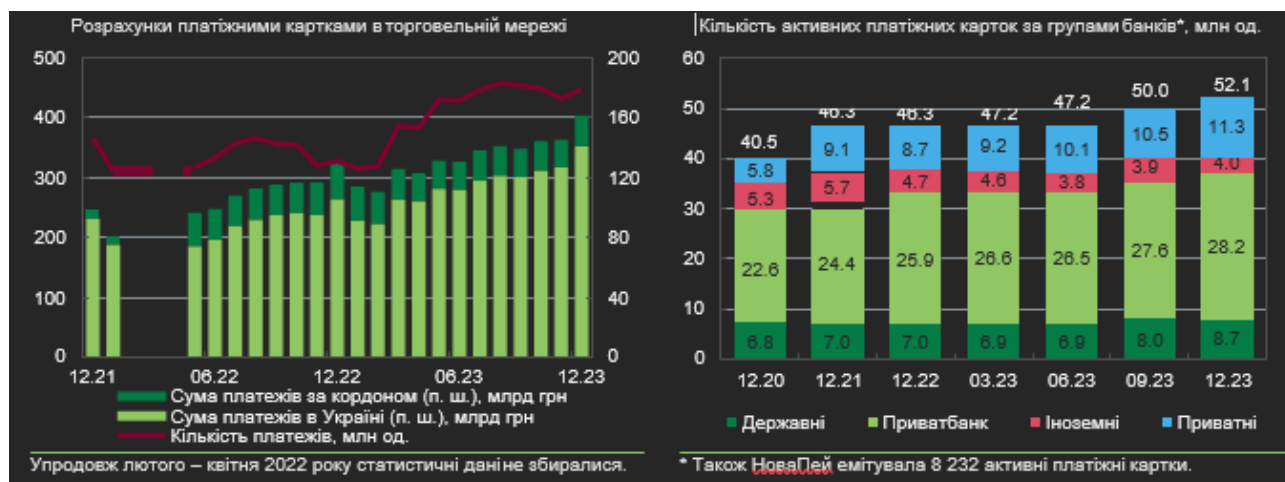

Рисунок 2.2 – Кількість розрахунків платіжними картками та кількість активних платіжних карток [11]

Структура безготівкових операцій в Україні за видами свідчить, що за останні роки, найбільше операцій із використанням платіжних карток припадало:

за кількісними параметрами: на розрахунки в торговельній мережі – майже 70 % або 5,0 млрд операцій. Загальна сума безготівкових операцій складала 40,4 % від усіх банківських операцій за кількістю; за сумою – на перекази з картки на картку – 37,1 % або 1 478,6 млрд грн. Їхня кількість перебувала на рівні 10,1% від усіх безготівкових операцій. Оплата товарів і послуг в інтернеті у 2023 році становила 18 % за кількістю та 16 % за сумою від усіх безготівкових операцій із платіжними картками. Загальний обсяг – 646,5 млрд грн. (рис. 2.3).

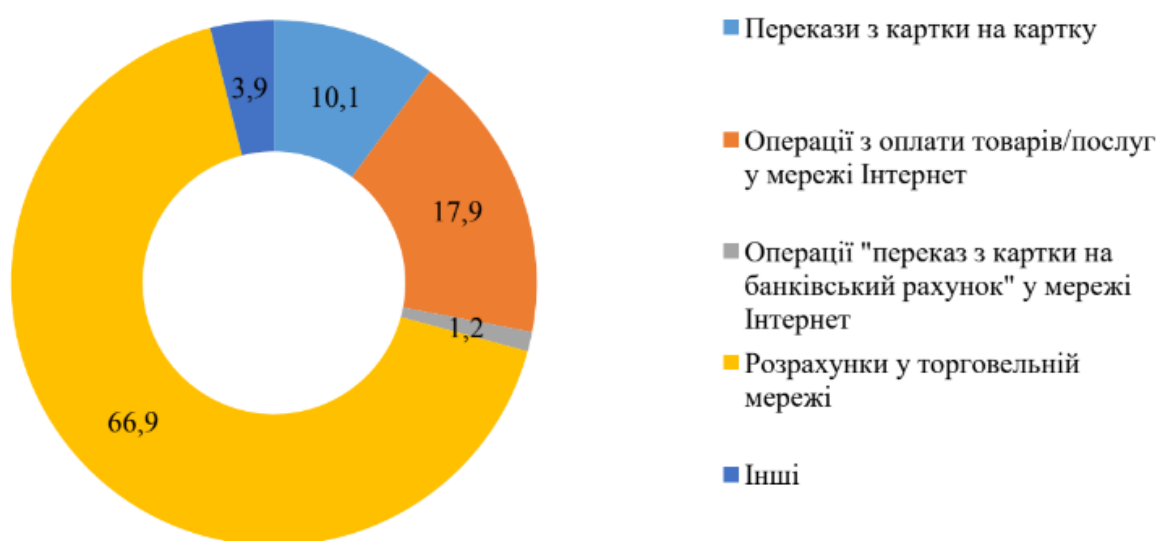

Рисунок 2.3 – Структура безготівкових операцій з використанням платіжних карток в Україні станом у 2023 р.

Дані рисунку наочно підтверджують, що у 2023 р. найбільша питома вага – 66,9 % припадала на проведення розрахунків у безготівковій формі з використанням платіжних карток у торговельній мережі; 17,9 % – це операції з оплати товарів (послуг) у мережі Інтернет; 10,1 % – становили перекази з картки на картку, а найменшу частку в загальній структурі безготівкових операцій з використанням платіжних карток займають операції «переказ з картки на банківський рахунок» у мережі Інтернет.

Позитивна динаміка свідчить, що платіжна інфраструктура України забезпечує безперебійне та стає обслуговування безготівкових операцій з платіжними картками, що дає змогу зберігати високий рівень довіри українців до безготівкових розрахунків (рис. 2.4) [10].

Рисунок 2.4 – Платіжна інфраструктура та платіжні картки України, станом на 01.01.2024 р.

Так, у 2023 р. кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах порівняно з 2022 р. збільшилася на чверть до 449,5 тис. або на 25,1%. Це перевищує кількість платіжних терміналів на кінець довоєнного 2021 р. на 5,4 %. При цьому безконтактні термінали становили 445,9 тис. шт. або 99,2 %. Таким чином термінальна мережа в Україні за кількістю повністю відновилася від втрат першого року повномасштабного вторгнення.

Кількість пунктів продажу та надання послуг, які приймають платіжні картки, зокрема в мережі Інтернет, у 2023 р. становила 459,7 тис. або на 23,7 % перевищила довоєнний рівень і (371,6 тис у 2021 р.).

За 2023 рік кількість працюючих банкоматів збільшилася до 15,8 тис. або на майже на 2 % в порівнянні з попереднім періодом. Однак не перевершила довоєнний рівень 2021 року – зменшення становить 14,4 %.

Загальна кількість платіжних карток, емітованих українськими банками та фінансовими установами на 01.01.2024 досягла 115,1 млн., що на 5 % більше порівняно з підсумками 2022 року.

Кількість платіжних карток, які використовувалися для здійснення видаткових операцій за 2023 р. становила 52,1 млн або 45,3 % емітованих платіжних карток. Це на 12,5 % більше платіжних карток ніж у 2022 році.

У 2023 року також зростала кількість безконтактних активних платіжних карток. Їх кількість у грудні 2023 року збільшилася на 17,1 % порівняно з груднем 2022 року – до 30,6 млн карток. Загалом більше половини (58,7%) активних платіжних карток – безконтактні.

Зберігають свою популярність і токенизовані платіжні картки (NFC-технологія). Так, у грудні 2023 року порівняно з груднем 2022 року їх кількість збільшилася на 57 % – до 12,4 млн. Тобто токенизованою є приблизно кожна четверта активна платіжна картка (на кінець довоєнного 2021 року – лише кожна шоста).

У результаті близько 90,0 % від кількості та суми безготівкових операцій у торговельній мережі у 2023 році здійснювалися з використанням безконтактної технології оплати та NFC-технології.

Це свідчить про те, що платіжна інфраструктура України, навіть в умовах війни, забезпечує надійне обслуговування безготівкових операцій з використанням платіжних карток та високий рівень довіри українців до безготівкових розрахунків. Пандемія COVID-19, воєнний стан, енергетичні проблеми та ракетні обстріли вплинули на банківську діяльність та життя людей. Банки адаптують свою діяльність, забезпечуючи доступність банківських послуг та підвищуючи зручність для клієнтів.

Отже, в Україні за останні роки спостерігається позитивна тенденція до збільшення обсягів та питомої ваги безготівкових розрахунків у банківському секторі, незважаючи на повномасштабну війну в Україні. Це засвічує те, що в банківській системі України активно запроваджуються технології і процеси цифровізації. Проведені дослідження підтверджують висновок про те, що існує позитивна тенденція розвитку цифрового банкінгу та цифровізації банківської сфери України.

В умовах обмеженого фізичного відвідування відділень, українці активно користуються електронною комерцією та безготівковими розрахунками, а банки

зосереджуються на розвитку Інтернет-банкінгу для забезпечення безпеки та зручності клієнтів.

Таблиця 2.6 – Порівняльна характеристика послуг Інтернет-банкінгу в 2022 році [3]

Місце в рейтингу	Назва банку	Можливість створення віртуальних карток	Можливість самостійно встановлювати ліміти за картками	Можливість обміну валюти онлайн	Можливість оформлення кредитної заявки на сайті	Проведення SWIFT платежів
1	Приватбанк	+	+	+	+	+
2	Альфа-Банк	-	+	-	+	-
3	УкрСиббанк	-	+	+	+	-
4	Райфайзен Банк Аваль	-	+	+	+	-
5	ОТП Банк	-	+	+	-	+
6	Ощадбанк	-	+	+	-	-
7	Піреус Банк	+	+	-	+	+
8	Канкорд	+	-	+	-	-
9	ПУМБ	-	+	-	-	-
10	А-Банк	-	-	-	+	+

Цифровізація відкриває для українських банків широкі можливості, що можуть значно підвищити їх конкурентоспроможність та ефективність. Ось кілька ключових можливостей:

1. Покращення клієнтського досвіду:

- впровадження мобільного та Інтернет-банкінгу дозволяє клієнтам зручно здійснювати фінансові операції у будь-який час та з будь-якого місця;

- персоналізація банківських послуг за допомогою аналізу великих даних (Big Data) та штучного інтелекту (AI) дозволяє надавати клієнтам індивідуальні пропозиції та рекомендації.

2. Зниження операційних витрат:

- автоматизація рутинних процесів, таких як обробка платежів і управління рахунками, зменшує витрати на персонал та підвищує ефективність роботи банку;

- використання роботизованих процесів автоматизації (RPA) для виконання повторюваних завдань дозволяє вивільнити ресурси для більш складних завдань.

3. Розширення доступу до банківських послуг:

- цифрові канали дозволяють охопити широку аудиторію, включаючи клієнтів у віддалених регіонах, де відсутні фізичні відділення банків;

- впровадження фінансових технологій сприяє підвищенню фінансової інклюзії, забезпечуючи доступ до банківських послуг для малозабезпечених верств населення.

4. Забезпечення безпеки та зниження ризиків:

- використання технологій блокчейн для проведення транзакцій підвищує їх прозорість і надійність, знижуючи ризик шахрайства;

- біометрична ідентифікація забезпечує високий рівень безпеки доступу до рахунків і фінансових даних клієнтів.

5. Розвиток нових фінансових продуктів і послуг:

- віртуальні картки, електронні гаманці та інші інноваційні продукти дозволяють банкам розширити свій портфель послуг;

- платформи для інвестування та управління активами надають клієнтам можливість брати участь у фінансових ринках через цифрові канали.

6. Зміцнення партнерських відносин:

- співпраця з фінтех-компаніями та стартапами дозволяє банкам інтегрувати нові технології та розвивати інноваційні рішення;

- використання API (інтерфейсів програмування додатків) сприяє створенню відкритих банківських екосистем, що дозволяє стороннім розробникам створювати додатки та сервіси на основі банківських даних;

7. Покращення аналітики та прийняття рішень: використання великих даних та штучного інтелекту для аналізу клієнтської поведінки і ринкових трендів дозволяє банкам приймати обґрунтовані рішення та швидко адаптуватися до змін на ринку.

Ці можливості забезпечують українським банкам значні переваги, дозволяючи їм ефективніше конкурувати на сучасному фінансовому ринку та відповідати на зростаючі потреби клієнтів.

Таким чином, можна зробити висновок, що в найближчому майбутньому тенденція впровадження інноваційних технологій в діяльність українських банківських установ під впливом цифрової трансформації стане одним із

ключових напрямків розвитку банківського бізнесу. Це передбачає поширення технології OpenAPI, електронної комерції, біометрії, а також впровадження зручних платіжних рішень. Це, у свою чергу, сприятиме появі нових фінансових стартапів, розширенню кола учасників платіжного ринку та розвитку інноваційних технологій, продуктів, послуг і сервісів українських банків.

ВИСНОВКИ

Завдяки впровадженню цифрових технологій, фінансові установи отримують можливість автоматизувати процеси, знижувати витрати та покращувати якість обслуговування клієнтів. Це дозволяє банкам не лише скоротити операційні витрати, але й прискорити обробку транзакцій, що сприяє підвищенню загальної продуктивності фінансових установ.

Однією з ключових переваг цифровізації є підвищення рівня фінансової інклюзії. Завдяки мобільним банківським додаткам та інтернет-банкінгу, фінансові послуги стають доступними широким верствам населення, включаючи мешканців віддалених регіонів. Це дозволяє розширити клієнтську базу та стимулювати економічну активність, що, в свою чергу, сприяє зростанню економіки в цілому. Цифровізація також сприяє підвищенню фінансової грамотності населення, оскільки спрощує доступ до фінансових інструментів і ресурсів, що необхідні для управління особистими фінансами.

Впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та біометрична ідентифікація, забезпечує більш високий рівень безпеки та надійності фінансових операцій. Ці технології сприяють швидшій обробці транзакцій, зниженню ризиків шахрайства та покращенню захисту персональних даних клієнтів. Наприклад, блокчейн-технології дозволяють створювати децентралізовані системи, які мінімізують ризики маніпуляцій та забезпечують високу прозорість усіх фінансових операцій.

Водночас, цифровізація фінансової системи несе певні виклики. Це включає необхідність постійного оновлення технологічної інфраструктури, адаптації до нових регуляторних вимог та забезпечення кібербезпеки. Фінансові установи повинні інвестувати у розвиток IT-інфраструктури та навчання персоналу для ефективного впровадження нових технологій. Недостатній рівень підготовки персоналу може стати серйозною перешкодою для успішної цифрової трансформації банківських установ, тому необхідно звертати увагу на постійне підвищення кваліфікації працівників.

Дослідження показало, що впровадження цифрових технологій позитивно впливає на конкурентоспроможність банківських установ, дозволяючи їм швидше адаптуватися до змін на ринку та краще відповідати на потреби клієнтів. В умовах цифрової економіки, успіх фінансових установ значною мірою залежить від їх здатності інтегрувати новітні технології та пропонувати інноваційні продукти і послуги. Висока конкуренція на ринку фінансових послуг стимулює банки до постійного вдосконалення та впровадження нових технологічних рішень, що дозволяє їм залишатися на передовій у сфері фінансових послуг.

Отже, розвиток фінансової системи в умовах цифрової економіки є ключовим фактором економічного зростання та підвищення добробуту суспільства. Для максимального використання потенціалу цифровізації, фінансові установи мають активно впроваджувати інноваційні технології, розвивати співпрацю з фінтех-компаніями та забезпечувати високий рівень безпеки і надійності фінансових послуг. Інтеграція фінтех-рішень дозволяє банкам пропонувати клієнтам більш широкий спектр послуг, підвищуючи їхню конкурентоспроможність на глобальному ринку. Успішна цифровізація фінансової системи сприяє створенню більш стійкої та ефективної економіки, яка здатна швидко адаптуватися до нових викликів та можливостей, що виникають у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батракова Т. І. Линовецька В. Ю. Особливості та принципи цифрової економіки в Україні. *Економічні студії*. 2018. № 2 (20). С. 94-97.
2. Безгубенко, Л. М. Фінанси суб'єктів господарювання [Текст] / Л. М. Безгубенко // *Фінанси : підручник* / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, В. Г. Дем'янишин ; за ред. С. І. Юрія., В. М. Федосова. – К. : Знання, 2012. – С. 333-368.
3. Ключка О., Богріновцева Л., Козій Н. Оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків під впливом цифрової трансформації фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-33> (дата звернення: 13.06.2024).
4. Коваленко В. В. Цифрова трансформація банківського сектору економіки України. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 84–98
5. Копилова О.В., Пічугіна Ю.В., Гончар К.О. Діджиталізація банківського сектору України – виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50.
6. Котелевець Д. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01> (дата звернення: 13.06.2024).
7. Кретов Д. Ю. Удосконалення банківського обслуговування корпоративних клієнтів на основі цифрової трансформації фінансових технологій. *Сталий розвиток економіки*, 2024. № 1 (48)
8. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів, 2001. – С. 52.
9. Кудряшов В. П. Фінанси. Навчальний посібник. — Херсон, 2002. — 352 с.
10. Національний банк України. Другий рік повномасштабної війни: обсяги безготівкових розрахунків зростають. Національний банк України.

URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/drugiy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-zrostayut> (дата звернення: 13.06.2024).

11. Національний банк України. Огляд банківського сектору 01.02.2024.

12. Національний банк України. Статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic> (дата звернення: 06.01.2024).

13. Національного Банку України. Офіційний сайт URL: www.bank.gov.ua/.

14. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник – 4-те вид., без змін. К. : КНЕУ, 2007. – 240 с.

15. Орехов М.О. Структурні трансформації фінансових систем в умовах глобальної діджиталізації. *Економіка і організація управління*. 2018. № 3 (31).

16. Реверчук С. К., Творидло О. І. Особливості розвитку та державного регулювання ринку банківських послуг України в умовах цифровізації. *Економічний простір*. 2022. № 179. С. 12–18.

17. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: навч. посіб. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2014. – 432 с.

18. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая. — 2-ге вид., випр. і допов. — К.: МАУП, 2004. — 312 с.: іл. — Бібліогр.: с. 299-303.

19. Фінанси [Текст]: підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

20. CSIS. (2024). Digital will drive Ukraine's modernization. Center for Strategic and International Studies. Retrieved from <https://www.csis.org>

21. Fedorov, M. (2024). Ukraine's digital revolution is proving vital for the country's war effort. Atlantic Council. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org>

22. Harvard ALI Social Impact Review. (2024). Digital transformation in Ukraine: Before, during, and after the war. Retrieved from <https://www.sir.advancedleadership.harvard.edu>

23. Ingram, G., & Vora, P. (2024). Ukraine: Digital government is central to resilience. Brookings. Retrieved from <https://www.brookings.edu>

24. VoxUkraine. (2024). Digital economy of Ukraine: Key development factors. Retrieved from <https://voxukraine.org>

